

Vejen til uddannelse

– Karakteristika og muligheder for unge i risiko for ikke at få en uddannelse

Udarbejdet af
Kristian Thor Jakobsen, ph.d., cheføkonom og underdirektør
Jon Eilenberg, ph.d., programleder
Lærke Dyrby Kloch, programassistent

Januar 2024

Tænketanken DEA
Fiolstræde 44
1171 København K
www.dea.nu

Indhold

Baggrund	6
Hovedkonklusioner	8
Implikationer	10
25-årige uden uddannelse	12
Case: Uddannelsesvejledning af risikogruppen – forskellige behov og fleksible tilbud	16
Karakteristika for 25-årige uden uddannelse	19
Case: Personvognsmekaniker på EUC Sjælland – mekanisk snilde og gensidig anerkendelse	24
Veje væk fra risikogruppen	26
Case: SOSU-assistent på SOSU FVH – professionel omsorg og fagligt fællesskab	27
Case: Detailhandel på Tietgenskolen – godt købmandskab og praksisfaglighed	33
Data og metode	35
Litteraturliste	38
Bilag	40

01

Baggrund

Baggrund

Hvis unge i midten af tyverne står uden uddannelse, kan det på flere måder udgøre en udfordring. Dels kan det være en udfordring for samfundet, da disse unge har en langt højere risiko for også at stå uden for arbejdsmarkedet og dermed have brug for at blive forsørget af det offentlige i længere perioder. Dels kan det være en udfordring for de enkelte unge, der ikke får mulighed for at udleve deres potentiale.

I den nylige Reformkommission var der derfor et stærkt fokus på, at knap 20 pct. af en ungdomsårgang står uden anden uddannelse end grundskolen (Reformkommissionen, 2021). På samme måde står ca. 45.000 unge mellem 16 og 24 år uden job og uddannelse (VIVE, 2023). Derfor fokuserede Reformkommissionens sidste rapport om anbefalinger også udelukkende på, hvordan henholdsvis kommuner, staten, arbejdsgivere og civilsamfundsorganisationer kan være med til at løse udfordringen, vel vidende at mange tidligere reformer også har haft som mål at løfte flere fra denne udsatte gruppe ind i beskæftigelse og uddannelse (Reformkommissionen, 2023).

Langt de fleste unge, der ikke har en uddannelse som 25-årige, har forsøgt sig uddannelsessystemet mindst én gang. Fx har 70 pct. af de unge, der kun har grundskolen som uddannelse som 25-årige, været startet på en erhvervsuddannelse (AE, 2020). Og der er en klar samfundsøkonomisk gevinst for det offentlige, hvis flere unge fx gennemfører en erhvervsuddannelse, opgjort til ca. 3 mio. kr. per ung, der går fra ufaglært til faglært. Derudover er uddannelse for den enkelte forbundet med en række fordele som fx højere indtægt og lavere risiko for arbejdsløshed (AE, 2017).

Gruppen af unge uden uddannelse eller job, de såkaldte "NEETs", er derfor også blevet beskrevet ad flere omgange ift., hvad der karakteriserer gruppen (se fx Danmarks Statistik, 2021; KL, 2022; VIVE, 2019). Disse undersøgelser tegner et tydeligt billede af, at faktorer såsom køn, social baggrund og unges risikoadfærd/-faktorer hænger tæt sammen med sandsynligheden for at stå uden for arbejdsmarkedet såvel som uddannelsessystemet senere hen i livet.

Denne analyse tager afsæt i samme karakteristik af de unge som de nævnte analyser. Men udover beskrivelsen af, hvem de unge uden uddannelse er, indeholder analysen også en undersøgelse af de veje gennem uddannelsessystemet, som unge i risikogruppen har fulgt. Desuden indeholder rapporten en række cases, der illustrerer nogle af de veje, der kan føre til færdiggjorte uddannelser for unge i risikogruppen.

02

Hovedkonklusioner

Hovedkonklusioner

- Andelen af 25-årige, der står uden en erhvervskompetencegivende uddannelse og heller ikke er i gang med en, har ligget stabilt på knap hver fjerde. Mere end hver fjerde mand står så således uden uddannelse, mens det samme gælder for knap 20 pct. af de 25-årige kvinder.
- Væsentligt flere af de 25-årige, der ender uden uddannelse, har været i kontakt med det psykiatriske sundhedsvæsen som fx 16-årige sammenlignet med de øvrige 25-årige. De har desuden også i højere grad bl.a. ufaglærte forældre, er af udenlandsk herkomst og lave karakterer fra grundskolen. Når vi tager højde for alle øvrige forskelle, har drenge fem pct. point højere risiko for at ende uden uddannelse som 25-årige sammenlignet med piger.
- Blandt de unge, der som 16-årige har den største risiko for at ende uden uddannelse som 25-årige, formår omkring halvdelen af dem at finde en vej igennem uddannelsessystemet. De fleste unge fra denne risikogruppe, der gennemfører en uddannelse, starter på den uddannelse, som de siden hen gennemfører relativt kort efter grundskolen. Den kommunale ungeindsats (KUI) kan spille en aktiv rolle i denne proces ved at tilbyde fleksible forløb til den forskelligartede gruppe af unge i risikogruppen.
- Blandt pigerne med højest risiko for at ende uden uddannelse er det særligt social- og sundhedsuddannelsen, som en stor del af disse piger gennemfører. Denne uddannelse står således for ca. hver tredje piger, der forlader risikogruppen ved at gennemføre en uddannelse. Hver femte tager en detailhandelsuddannelse. På drengesiden er mønstret mindre tydeligt, men flest drenge – ca. hver tiende – forlader risikogruppen via en mekanikeruddannelse.
- De gennemgående træk ved de uddannelser, som unge i risikogruppen oftest gennemfører, omfatter praksisfaglighed, succesoplevelser og tilbud om støtte. Det fremgår af samtaler med uddannelsesledere og elever på nogle af de erhvervsskoler, som udbyder personvognsmekaniker-, SOSU-assistent- og detailhandelsuddannelsen. Den praksisfaglige tilgang til undervisningen betyder, at man integrerer praktiske og teoretiske elementer i undervisningen, så de mere boglige fag altid kan relateres til noget konkret. Succesoplevelser henviser til, at unge i risikogruppen ofte har haft en række negative erfaringer med skole og uddannelse, og derfor har gavn af at kunne opbygge selvtillid og høre til i et fagligt fællesskab. Endelig er det vigtigt med støtte, som fx ordblindehjælp, psykologhjælp, faste kontaktlærere, lektiecafeer og mentorordninger.

03

Implikationer

Implikationer

Det er vigtigt at finde de gode veje til uddannelse for unge i risikogruppen, både til gavn for samfundet og for den enkelte unge. Analyser af problemets omfang og mulige løsninger giver et indtryk af forskelligartethed og kompleksitet. Ud fra nærværende undersøgelse vil vi dog pege på følgende implikationer for politik og praksis i arbejdet med at hjælpe unge i risikogruppen til at gennemføre en kompetencegivende uddannelse.

Når risikogruppen er så forskelligartet, som den er, betyder det også, at der er en række forskellige veje tilbage til uddannelsessystemet. Dels er der forskelle på drenge og piger, hvilket peger på, at målrettede indsatser pba. køn kan være en af vejene frem. Dels er der en stor del af risikogruppen, der kæmper med egentlige psykiatriske lidelser eller diagnoser, hvilket bør anerkendes som en særskilt problemstilling ift. indsatser. Og dels handler det for mange unge i risikogruppen om at se på deres grundskolekarakterer og faglige kunnen, og måske opbygge deres selvtillid.

Når unge i risikogruppen lykkes med at gennemføre en uddannelse, sker det i reglen relativt kort efter grundskolen, hvilket betyder, at man med fordel kan sætte ind her. Det giver den kommunale ungeindsats (KUI) en nøgleposition ift. at identificere og hjælpe unge i risikogruppen. Eftersom velinformede vejledere og fleksible tilbud lader til at have betydning for KUI's succes, er disse elementer derfor vigtige at værne om.

Endelig betyder risikogrupperens forskelligartethed, at uddannelsesstederne bør have det rette beredskab for at kunne støtte dem i at gennemføre deres uddannelse. Det kan handle om konkrete tilbud, som fx ordblindestøtte, men det handler også om, at underviserne kan møde de unge, hvor de er. Fx kan succesoplevelser på uddannelsen og tilhørsforhold til et fagligt fællesskab være særligt vigtigt for unge i risikogruppen.

04

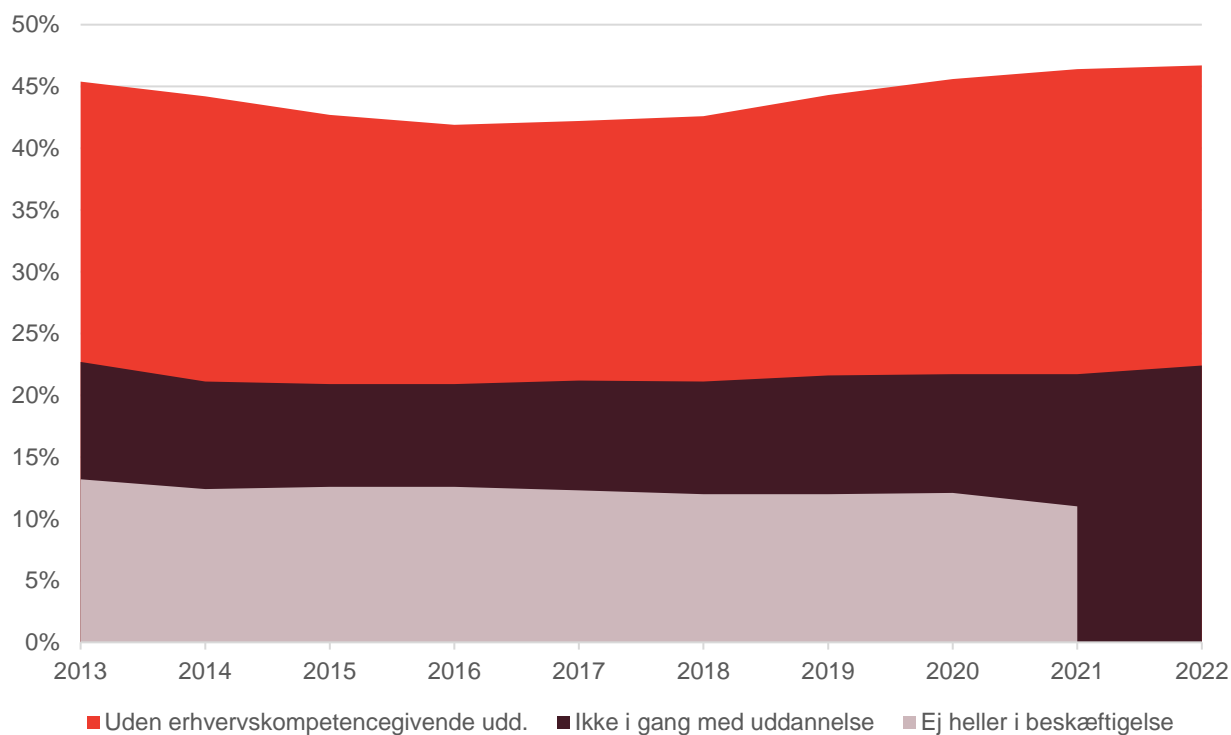
25-årige uden uddannelse

25-årige uden uddannelse

Andelen af 25-årige, der ikke har gennemført en erhvervskompetencegivende uddannelse (herfra blot kaldet uddannelse), har ligget på 42-46 pct. i de seneste ti år, jf. figur 1. Lige omkring halvdelen af denne gruppe er dog i gang med en uddannelse som 25-årig, hvilket efterlader lige godt hver femte 25-årig uden en uddannelse og heller ikke i gang med at tage en.

Blandt de 25-årige, der hverken har eller er i gang med en uddannelse (herfra blot kaldet uden uddannelse), er 55-60 pct. heller ikke i beskæftigelse, svarende til ca. hvert ottende 25-årig. Andelen af 25-årige uden uddannelse har ligget konstant de seneste ti år. Det samme har andelen, der oveni heller ikke er i beskæftigelse.

Figur 1 // 25-årige uden erhvervskompetencegivende uddannelse, 2012-2021

Kilde: egne beregninger på baggrund af registerdata fra Danmarks Statistik

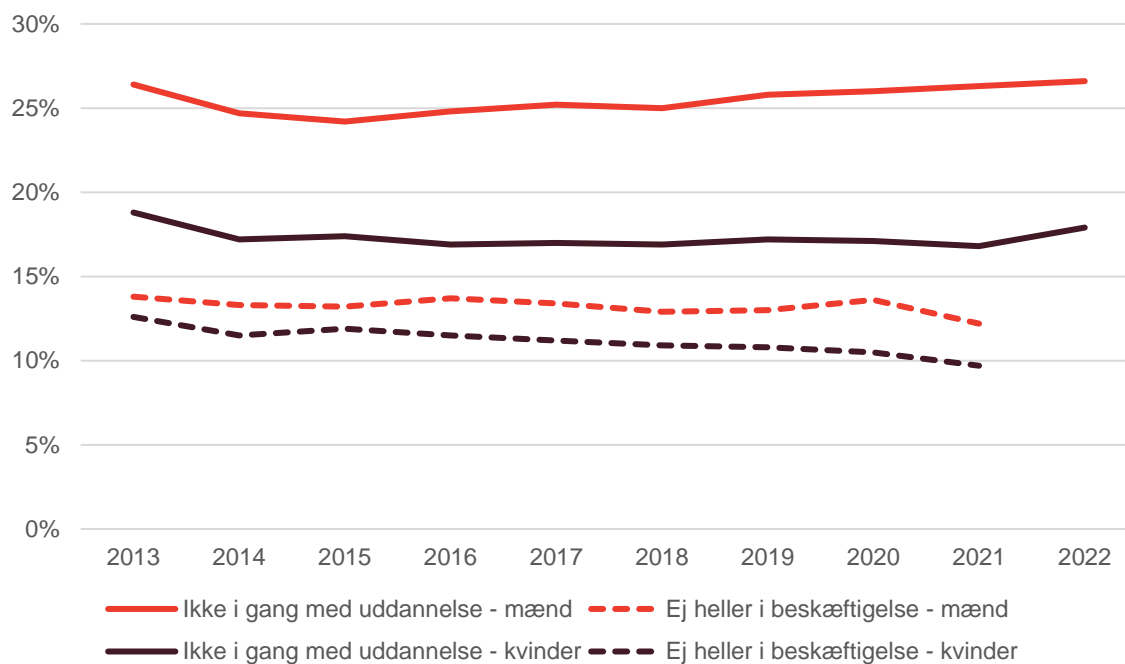
Anm.: Beskæftigelsen er ikke mulig at opgøre i 2022 grundet manglende data.

Væsentligt flere 25-årige mænd end kvinder står uden uddannelse, jf. figur 2. I 2022 var det 27 pct. af de 25-årige mænd, de var uden uddannelse, mens det samme kun gjaldt for 18 pct. af de 25-årige kvinder.

Der er dog samtidig en tendens til, at der er relativt færre af kvinderne uden uddannelse, der er i beskæftigelse. I de seneste ti år har det været det lige godt halvdelen af mændene uden uddannelse, der heller ikke var i beskæftigelse, mens det samme gjaldt for op mod to tredjedele af kvinderne.

Så mens væsentligt færre 25-årige kvinder står uden for uddannelsessystemet sammenlignet med mændene, har kvinder uden uddannelse en svagere tilknytning til arbejdsmarkedet end mænd uden uddannelse.

Figur 2 // 25-årige uden og ikke i gang med en erhvervskompetencegivende uddannelse, fordelt efter køn, 2013-2022

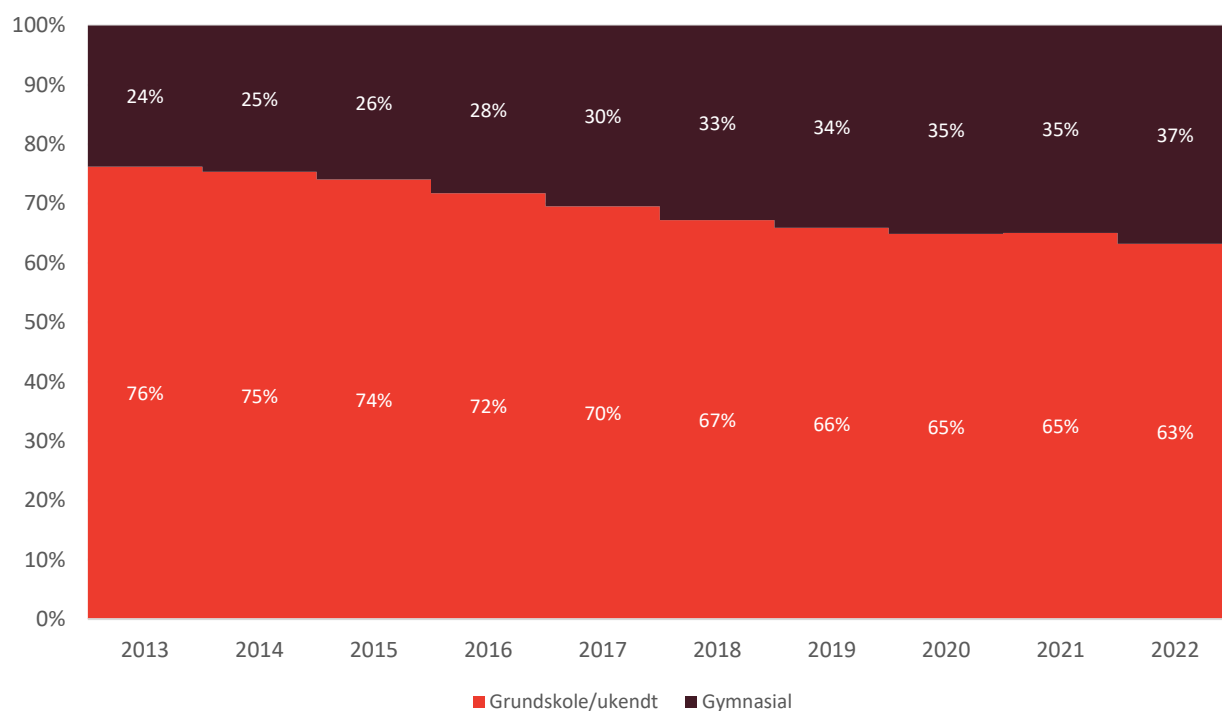

Kilde: egne beregninger på baggrund af registerdata fra Danmarks Statistik

Anm.: Beskæftigelsen er ikke mulig at opgøre i 2022 grundet manglende data.

Uddannelsesniveaueet blandt de 25-årige uden uddannelse har også ændret sig langsomt over de seneste ti år, jf. Figur 3. I 2013 havde lige knap en ud af fire 25-årige uden uddannelse en gymnasial baggrund, mens denne andel er steget til at udgøre mere end hver tredje i dag.

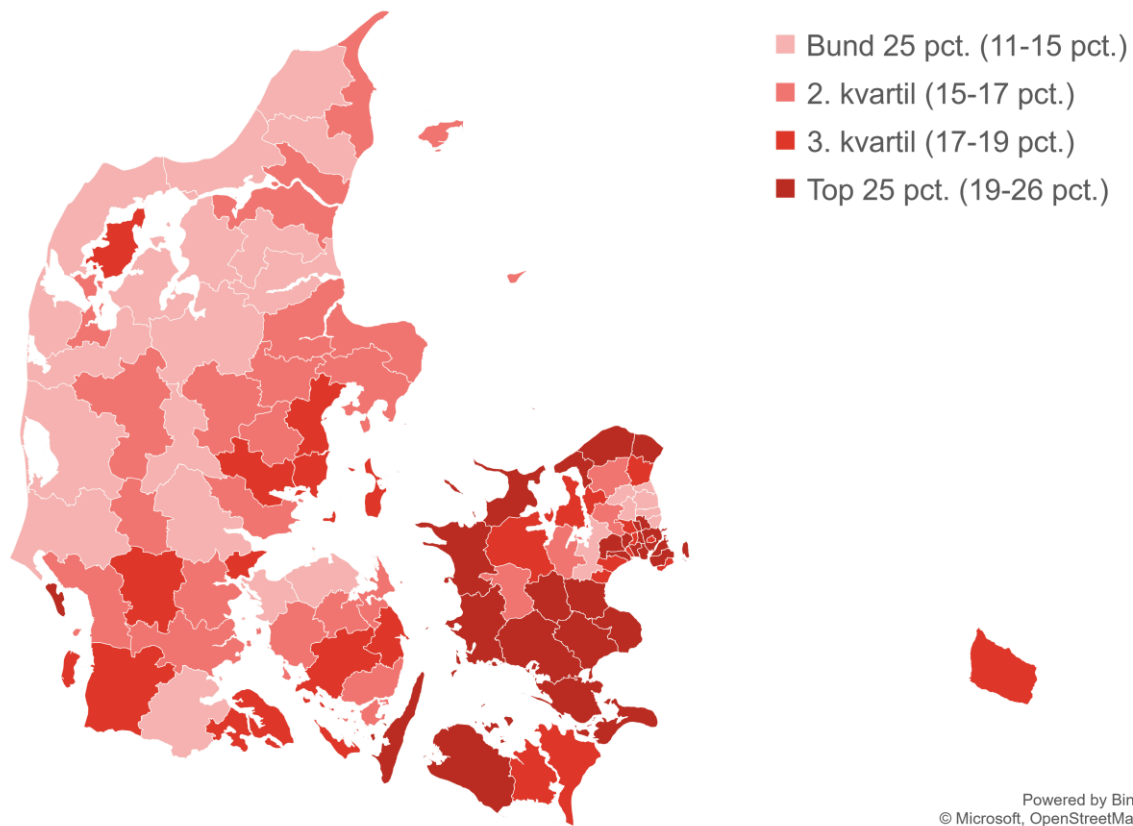
Figur 3 // Uddannelsesniveau for 25-årige uden og ikke i gang med erhvervskompetencegivende uddannelse, 2013-2022

Kilde: egne beregninger på baggrund af registerdata fra Danmarks Statistik

Andelen af 25-årige uden uddannelse er højest blandt unge opvokset på Sjælland med undtagelse af kommunerne nord for København, jf. Figur 4. Til gengæld er der relativt få unge opvokset i Midt- og Nordjylland uden uddannelse som 25-årige sammenlignet med resten af landet.

Figur 4 // Andel af 25-årige uden og ikke i gang med en erhvervskompetencegivende uddannelse, fordelt efter deres bopælskommune som 16-årige

Kilde: egne beregninger på baggrund af registerdata fra Danmarks Statistik

Foto: Kenny Eliason og Unsplash.

Case: Uddannelsesvejledning af risikogruppen – forskellige behov og fleksible tilbud

"I langt de fleste tilfælde, så tror de unge ikke på sig selv. Så tror de simpelthen ikke, de kan noget som helst. For det har de jo fået at vide hele deres liv."

(KUI-leder, Slagelse Kommune)

Unge under 25 år, der ikke er i gang med eller ikke har gennemført en ungdomsuddannelse, kan få vejledning hos den kommunale ungeindsats (KUI). Dette tilbud koordinerer de unges samlede forløb på tværs af uddannelses-, beskæftigelses- og socialindsatsen. Derfor spiller KUI en vigtig rolle, når det kommer til at få unge i risikogruppen i uddannelse eller arbejde.

Vi har i denne undersøgelse gennemført interviews fem udvalgte KUI-ledere fra Ikast-Brande, Nordvestjylland, Middelfart, Slagelse og Vesthimmerlands Kommuner. Netop disse KUI'er er valgt, fordi de er tilknyttet kommuner, hvor særligt mange unge i risikogruppen gennemfører en uddannelse (se figur 10). Det skal dog nævnes, at der ikke nødvendigvis er fuldstændigt overlap mellem den gruppe, vi i denne undersøgelse definerer som risikogruppen, og de konkrete unge, man arbejder med i den enkelte KUI.

Forskellighed og diagnoser fylder meget

Når de interviewede KUI-ledere beskriver de unge, er et af de mest fremtrædende temaer, hvor forskellige de er, så det kan være svært entydigt at beskrive en risikogruppe. Der er dog visse fællestræk blandt de unge, der er i berøring med KUI'erne. Det, der især går igen i beskrivelserne, er lav selvtillid og dårlige oplevelser med skole og uddannelse.

Et andet element, der fylder meget, er, at de unge kan have en eller flere psykiatriske diagnoser, som til tider kan være forholdsvis komplicerede og/eller opdaget sent. Derudover kan de unges sociale baggrund spille ind, fx hvis de eller deres forældre tidligere har negative oplevelser med kommunale indsatser eller sanktioner. Endelig fylder problematikker mht. kriminalitet og misbrug meget for nogle af de unge, KUI'erne er i kontakt med. Fælles for de interviewede KUI-ledere er, at der ikke nogen udpræget overvægt af hverken drenge eller piger blandt de unge, de arbejder med. Til gengæld kan der være forskel på de problemer, de unge kæmper med, hvor drenge kan være mere udadreagerende, mens pigerne oftere er ramt af angst eller depression.

Behovet for fleksible tilbud

Denne meget blandede gruppe stiller store krav til KUI'ernes fleksibilitet. Alle fem interviewpersoner beskriver nødvendigheden af at tilpasse deres tilgang til de unges behov. Det kræver en god forståelse, både for risikogruppen som helhed i den pågældende kommune og for den enkelte unge. Desuden kræver det en bred samarbejdsflade, både ift. andre kommunale aktører som skoler, PPR og jobcentre og ift. eksterne aktører som uddannelsessteder og virksomheder:

Det er jo det, som kommunale ungeindsats er til for, at vi skal samarbejde om at hjælpe nogle unge videre, der har fået en skæv start, videre efter folkeskolen.

(KUI-leder, Middelfart Kommune)

På grund af den forskelligartede gruppe af unge og samarbejdspartnere bruger KUI'erne et bredt udvalg af redskaber, ligesom vægtningen mellem forskellige redskaber divergerer fra kommune til kommune. Fx tilbyder Vesthimmerlands Kommune målrettede 10.-klassetilbud, mens Slagelse Kommune gør stor brug af FGU, og Ikast-Brande Kommune har skræddersyede brobygningsforløb til erhvervsuddannelserne. Desuden har alle de adspurgte KUI'er mere individuelle tilbud som fx sociale aktiviteter, hjemmebesøg, psykologhjælp og mentorordninger. Alle KUI'er arbejder målrettet med praktikker i lokale virksomheder. Fælles for KUI'ernes tilgang er, at tilbuddene er fleksible, og at alle forløb nøje tilpasses den enkelte unges behov.

Vejen til at hjælpe unge i risikogruppen i uddannelse eller arbejde beskrives af KUI-lederne som et opbygningsarbejde, hvor man tager udgangspunkt i der, hvor den unge er, og prøver at klæde dem på og give dem mere selvtillid, fx gennem succesoplevelser. Vejledningen tager gerne udgangspunkt i interesser, eller hvilken arbejdsidentitet de unge kan se sig selv i:

I princippet, så prøver vi at snakke mere om det der med, hvor er det, du gerne vil arbejde? Er du til højder? Er du til service med mennesker?

(KUI-leder, Slagelse Kommune)

I vejledningen peger disse spørgsmål ofte i retning af erhvervsuddannelserne. Ifølge interviewpersonerne stemmer det også overens med den lokale mentalitet i de her udvalgte kommuner, hvor man anerkender erhvervsuddannelser og manuelt arbejde i deres egen ret.

05

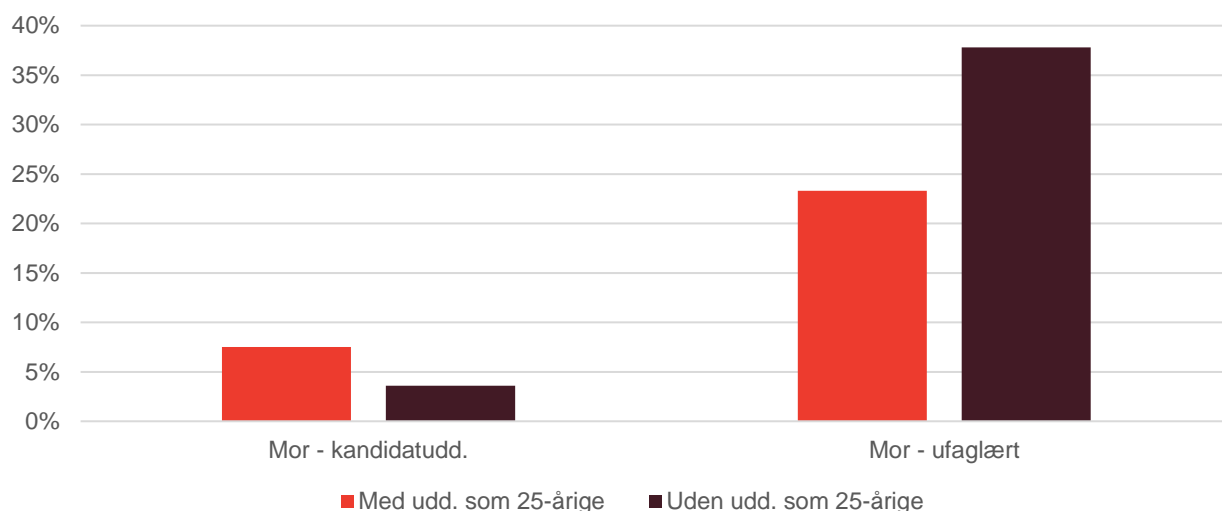
Karakteristika for 25-årige uden uddannelse

Karakteristika for 25-årige uden uddannelse

Der er, ikke overraskende, klare forskelle mellem 25-årige, der enten har eller er i gang med en uddannelse, og dem, der ikke har tilknytning til uddannelsessystemet, når det kommer til en lang række baggrundskarakteristika. Også når vi ser på de to grupper af personer, da de var 16 år.

Fx har 38 pct. af de unge uden uddannelse en ufaglært mor, mens det samme kun gælder for 23 pct. af de 25-årige med uddannelse, jf. Figur 5. På samme måde er andelen af unge, hvor moren har en kandidatuddannelse, omkring dobbelt så stor blandt unge med uddannelse sammenlignet med unge uden.

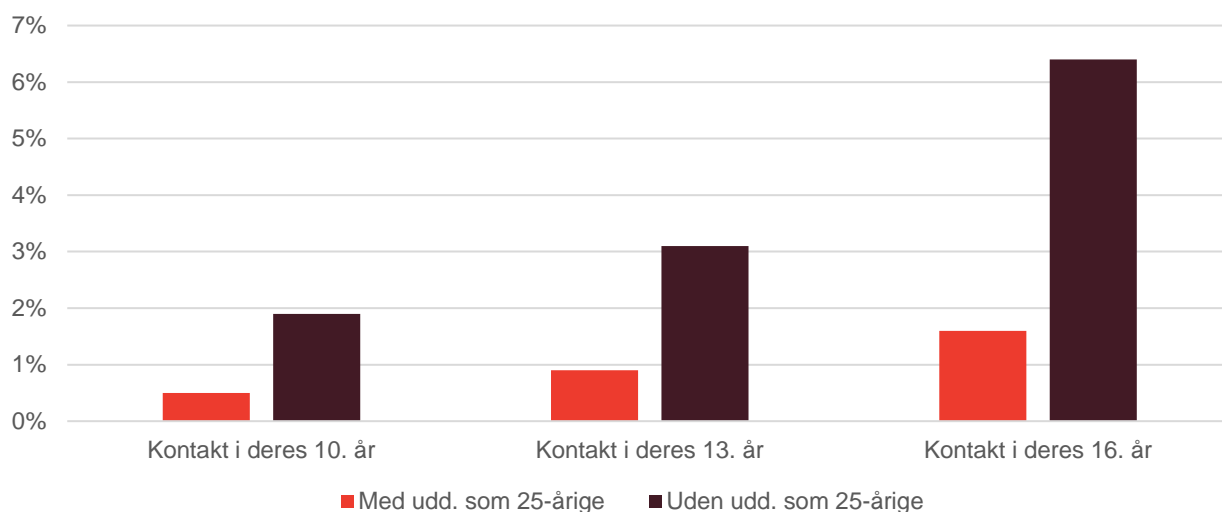
Figur 5 // Andel af 25-årige uden og ikke i gang med en erhvervskompetencegivende uddannelse, fordelt efter morens uddannelsesniveau, 2018-2021

Kilde: egne beregninger på baggrund af registerdata fra Danmarks Statistik

Det er også tydeligt, at de unge, der har været i kontakt med det psykiatriske sundhedsvæsen frem til deres 16. år, i noget højere grad ender med at stå uden uddannelse som 25-årige, jf. Figur 6. Fx har 6 pct. af de 25-årige uden uddannelse været i kontakt med det psykiatriske sundhedsvæsen i deres 16. år, mens det samme kun gælder for ca. 1,5 pct. af de unge med uddannelse.

Figur 6 // Andel af 25-årige, der har været i kontakt med det psykiatriske sundhedsvæsen, opdelt efter deres uddannelsesstatus som 25-årige, 2018-2021

Kilde: egne beregninger på baggrund af registerdata fra Danmarks Statistik

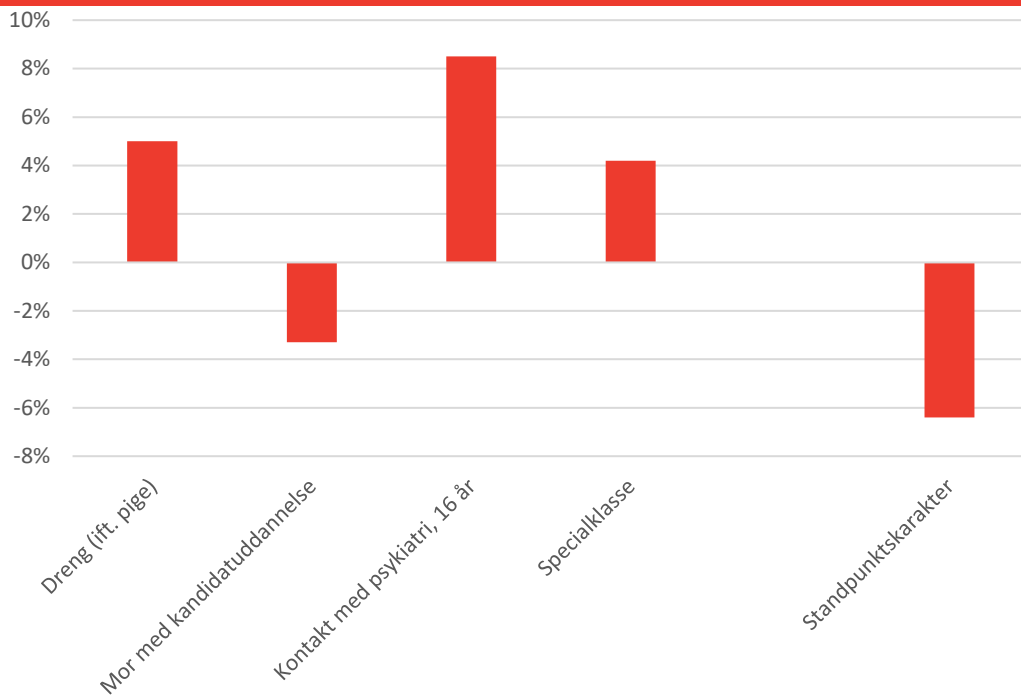
Samlet set er der altså en lang række karakteristika ved de unge, der ser ud til hænge sammen med, hvorvidt de har uddannelse som 25-årige eller ej. Bl.a. køn, forældres uddannelsesniveau og kontakt med psykiatrien i teenageårene spiller ind, men andre karakteristika som fx karakterer i grundskolen, etnicitet, forældres alder og sociale forhold kan også hænge sammen med, om den enkelte unge ender med en uddannelse som 25-årig eller ej.

Da vi er interesserede i at se, hvordan de forskellige karakteristika som 16-årig spiller sammen med sandsynligheden for at ende uden en uddannelse, opstiller vi en regressionsmodel, hvor vi samler en lang række baggrundskarakteristika som 16-årig for de unge. Ideen er altså at se, hvilke af disse karakteristika der ser ud til at øge eller mindske sandsynligheden for at ende uden en uddannelse som 25-årig (se "Data og metode" for flere detaljer om metode og inkluderede variable).

Når vi tager højde for samtlige baggrundskarakteristika, kan vi fx se, at en dreng har ca. 5 procentpoint større sandsynlighed for ikke at have en uddannelse som 25-årig, når vi tager højde for alle andre baggrundskarakteristika, jf. Figur 7. Morens uddannelsesniveau, og om den unge har haft kontakt med det psykiatriske sundhedsvæsen, ser også ud til at spille en rolle. Faktisk er det at have kontakt med psykiatrien som 16-årig den enkeltstående faktor, der hænger stærkest sammen med risikoen for at ende uden uddannelse som 25-årig. Køn er den faktor, der kommer lige efter.

Højere standpunktskarakterer i 9. klasse hænger, heller ikke overraskende, sammen med en lavere risiko for at ende uden uddannelse som 25-årig. Alt i alt peger resultaterne på, at mange baggrundskarakteristika for de unge spiller ind ift., om de ender uden uddannelse senere i livet – fx sygdom, sociale sager, kriminalitet og familiære forhold. Men der er også faktorer, som fx herkomst, som ikke i sig selv ser ud til at kunne forklare sandsynligheden for at ende uden uddannelse. Med andre ord kan vi fx ikke se, at unge af udenlandsk herkomst i sig selv har en højere risiko for at ende uden uddannelse, når vi tager højde for alle andre forskelle mellem unge af henholdsvis dansk og udenlandsk herkomst.

Figur 7 // Ændring i sandsynligheden for at være uden eller i gang med uddannelse som 25-årig

Kilde: egne beregninger på baggrund af registerdata fra Danmarks Statistik

På baggrund af den enkelte unges baggrundskarakteristika kan vi beregne den forventede sandsynlighed for, at en given 16-årig ender uden uddannelse som 25-årig. Det vil altså sige, at hvis en 16-årig har en lang række karakteristika, der ser ud til at være forbundet med ikke at have en uddannelse som 25-årig – som fx lave karakterer, kontakt med psykiatrien og være en dreng – så vil den person have en høj forventet sandsynlighed for at ende uden uddannelse som 25-årig, ifølge vores resultater.

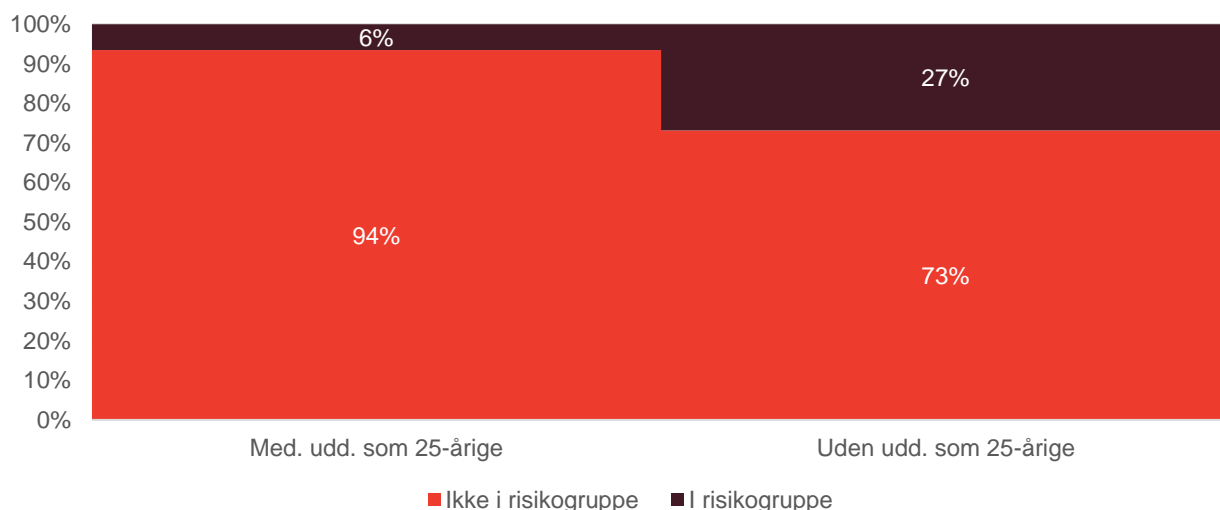
Denne information bruger vi til at finde de personer, der som 16-årige ud fra deres baggrundskarakteristika var i højest risiko for ende uden uddannelse som 25-årige. Og vi definerer de 16-årige, hvis forventede sandsynlighed ligger blandt de 10 pct. største, som "risikogruppen". Det er altså de unge, der som 16-årige umiddelbart ser ud til at have den største sandsynlighed for at ende uden for uddannelsessystemet senere hen.

Det er vigtigt at understrege, at selv om modellen tager højde for mange forskellige baggrundskarakteristika, kan den selvfølgelig langt fra forudsige alle unge, der ender uden en uddannelse som 25-årige. Til dels fordi der er en masse karakteristika for de unge, som vi stadig ikke kan tage højde for, som fx engagement og vedholdenhed. Og også fordi der sker mange uventede ting fra det 16. til det 25. år, der kan gøre, at man har mistet tilknytningen til uddannelsessystemet som 25-årig.

Men hvis vi ser på, om unge i risikogruppen rent faktisk har en uddannelse eller ej som 25-årige, viser det sig, at lidt over hver fjerde 25-årig, der ikke har eller er i gang med en uddannelse, tilhørte risikogruppen, jf. Figur 8. Omvendt var det kun 6 pct. af de 25-årige med tilknytning til uddannelsessystemet, der tilhørte risikogruppen. Denne tydelige forskel mellem de to gruppers forudsatte sandsynlighed for ikke at have en uddannelse som 25-årige, peger på, at modellen er relativt god til at udpege unge, der er i relativt høj risiko for at ende uden uddannelse. Særligt når vi kigger på de unge, allerede når de er 16 år. Resultaterne minder også meget om resultaterne fra et lignende studie (VIVE, 2019).

Og det er netop også en del af pointen med denne analyse, fordi vi gerne vil se, hvor de personer, som tilhørte risikogruppen, men alligevel som 25-årige er tilknyttet uddannelsessystemet, har valgt gå hen uddannelsesmæssigt efter grundskolen.

Figur 8 // Andel af 25-årige, der tilhørte risikogruppen som 16-årige, opdelt efter deres uddannelsesstatus som 25-årige

Kilde: egne beregninger på baggrund af registerdata fra Danmarks Statistik

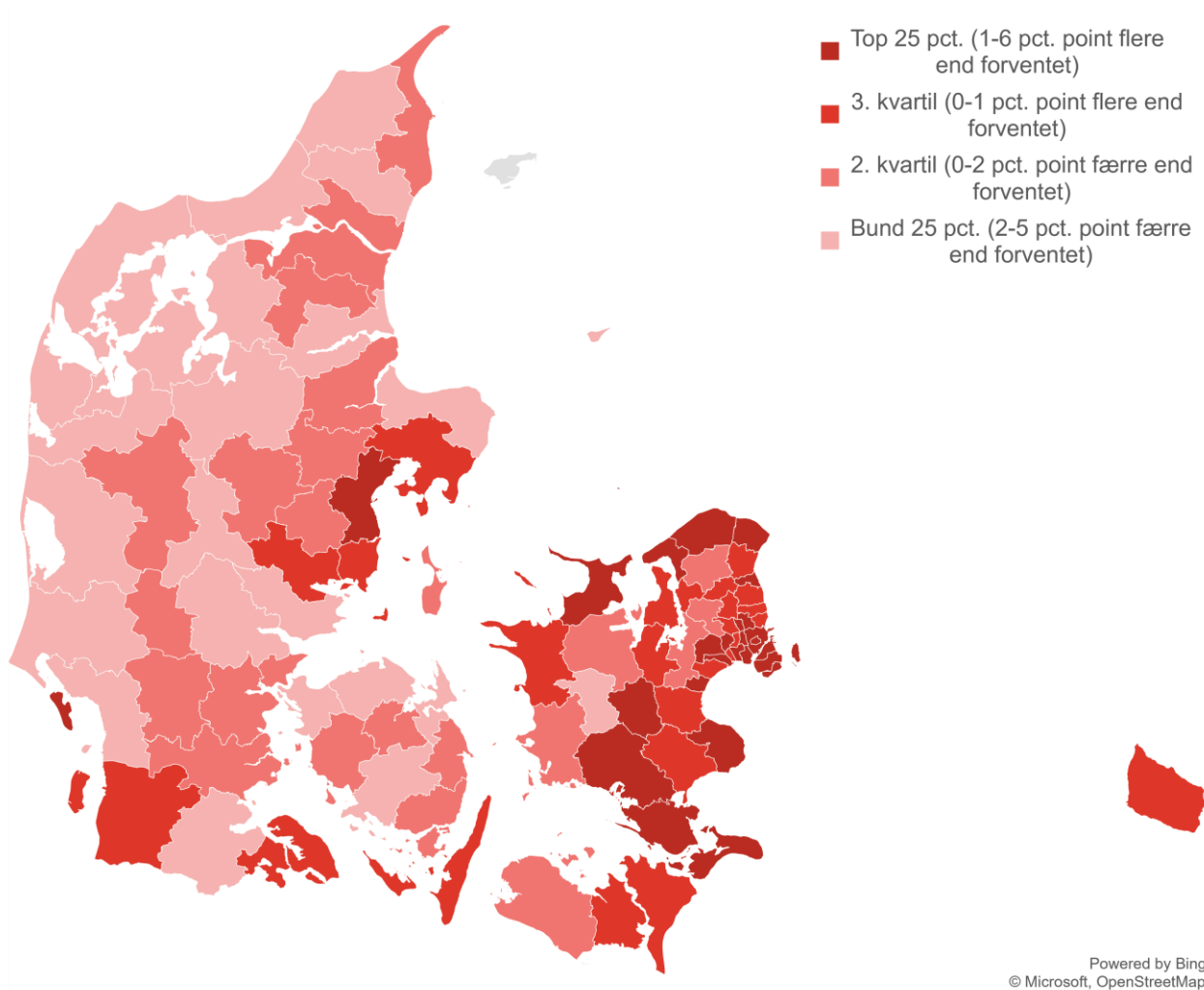
Vi kan også anvende de forventede sandsynligheder for at ende uden uddannelse til at se på, hvor mange unge opvokset i en given kommune, som man vil forvente, ender uden uddannelse. Den forventede andel kan derefter sammenlignes med den faktiske andel af kommunens unge, der ender uden uddannelse. Så hvis en kommunes faktiske andel af unge, der ender uden uddannelse som 25-årige, er højere end kommunens forventede andel, vil det sige, at kommunen har klaret sig dårlige end forventet målt på denne parameter.

Og det er primært i sjællandske kommuner, at kommunens faktiske andel af unge, der boede i kommunen som 16-årige og ender uden uddannelse som 25-årige, overstiger den forventede andel, jf. Figur 9. Omvendt er det næsten udelukkende jyske kommuner, der har færre unge end forventet, der ikke får en uddannelse.

Lemvig, Skive, Vesthimmerlands og Ikast-Brande Kommuner er eksempler på kommuner, hvor andelen af unge, der ikke får en uddannelse, er væsentligt lavere end forventet, mens Slagelse og Lolland Kommuner er de eneste kommuner, der har færre unge end forventet uden uddannelse, samtidig med at mere end hver femte ung i udgangspunktet forventes at være uden uddannelse som 25-årig.¹

¹ Se også bilaget for figur med sammenhængen mellem forventet og faktisk andel af unge uden uddannelse opdelt efter bopælskommune som 16-årig.

Figur 9 // Kommunale forskelle mellem den faktiske og den forventede andel af unge, der boede i kommunen som 16-årige, og som ender uden uddannelse som 25-årige

Kilde: egne beregninger på baggrund af registerdata fra Danmarks Statistik

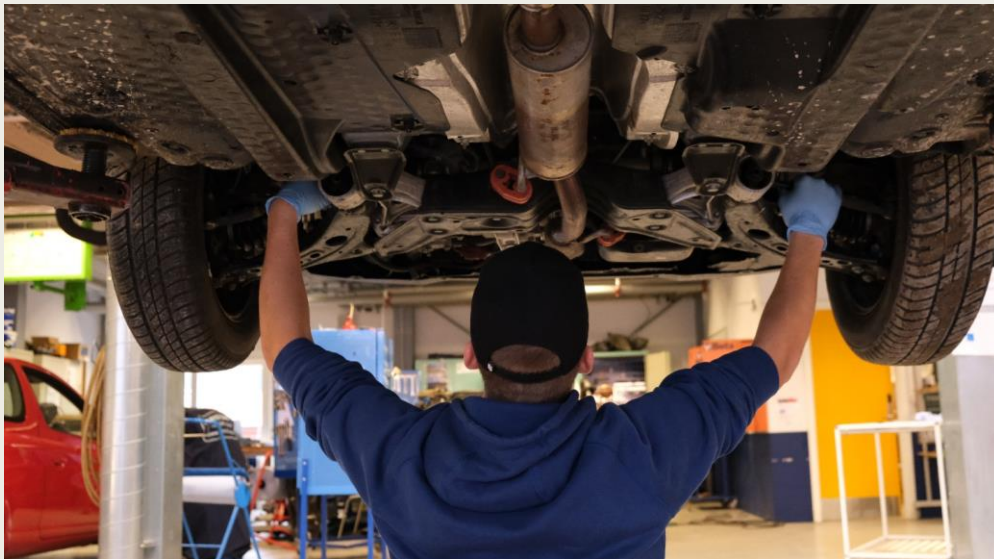

Foto: EUC Sjælland.

Case: Personvognsmekaniker på EUC Sjælland – mekanisk snilde og gensidig anerkendelse

*Jeg er utroligt glad for [uddannelsen], faktisk, fordi jeg elsker biler. Jeg elsker at høre, hvordan de lyder.
(Mark, mekanikerelev).*

På EUC Sjælland i Næstved har man en del elever på personvognsmekanikeruddannelsen, som tilhører risikogruppen. Det giver sig udtryk på en række forskellige måder – diagnoser, sociale udfordringer og, måske allervigtigst, rigtig dårlige oplevelser med uddannelsessystemet. Disse elevers baggrund for at vælge netop mekanikeruddannelsen er tit meget konkret, det er noget, man kender og har set. 90 pct. af eleverne på EUC Sjællands personvognsmekanikeruddannelse er drenge, som gerne er tiltrukket af det konkrete arbejde med biler eller den uformelle jargon på værkstedet.

Det er en bred elevgruppe, der kommer med meget forskellige forudsætninger og erfaringer inden for faget. Samtidig er det ofte elever, der gang på gang har oplevet nederlag i skolen og derfor ikke har megen tillid til deres egne evner, når de starter på uddannelsen.

For at imødekomme dette er undervisningen centreret omkring praksisfaglighed, hvor biler og motorer er udgangspunkt for såvel praktiske som teoretiske fag. Desuden forsøger erhvervsskolen at give eleverne nogle succesoplevelser for at opbygge deres faglige selvtilid og identitet. Fx fortæller både elever og lærere, at man gør meget ud af at hjælpe og støtte hinanden i undervisningen. På grundforløbet er fordelingen mellem pædagogik og faglighed i undervisningen omkring 80-20. Denne indsats lønner sig og forstærkes i praktikperioderne, hvor eleverne både får praktiske erfaringer og opbygger et tilhørsforhold til en arbejdsplads, et fællesskab og et fag.

Derudover er der en række tiltag, som hjælper eleverne med at gennemføre uddannelsen. Fx screener skolen alle elever for eventuelle diagnoser, SPS er en integreret del af skolens arbejde, og der er faste elevsamtaler hver femte uge, hvor man taler om, hvordan det går. Disse samtaler giver eleverne mulighed for at sætte ord på eventuelle problemer og tale tingene igennem i trygge rammer.

I det hele taget er der en gensidig anerkendelse og en fri tone mellem skole, lærere og elever. På den måde skaber uddannelsen et åbent miljø, hvor man sammen opbygger et fagligt fællesskab, som rækker udover erhvervsskolen og ind i arbejdslivet.

06

Veje væk fra risikogruppen

Veje væk fra risikogruppen

Vi har nu identificeret en gruppe af unge, der som 16-årige umiddelbart havde den højeste risiko for ikke have eller være i gang med en uddannelse som 25-årige. Men hvordan ser vejen væk fra risikogruppen egentlig ud for disse unge? Dette illustrerer vi ved at opdele de unge i risikogruppen efter, om de er tilknyttet uddannelsessystemet eller ej som 25-årige. Og når en ung i risikogruppen gennemfører en erhvervskompetencegivende uddannelse, definerer vi det som, at de har forladt risikogruppen. Og det er, selv om de unge jo egentlig stadig tilhører gruppen, da gruppen er identificeret, da de unge var 16 år.

Langt flere unge i risikogruppen, der i sidste ende er tilknyttet uddannelsessystemet som 25-årige, er i gang med en ungdomsuddannelse umiddelbart efter grundskolen, sammenlignet med de unge i risikogruppen, der står uden for uddannelsessystemet som 25-årige, jf. Figur 10. Blandt de unge, der har forladt risikogruppen, er over halvdelen i gang med en eud som 18-årige, mens yderligere 15 pct. er i gang med en gymnasial uddannelse. De tilsvarende andele blandt de unge, der ikke forlader risikogruppen, ligger på henholdsvis 32 og 10 pct.

Omvendt er væsentligt flere unge i risikogruppen, der mister tilknytningen til uddannelsessystemet, at finde på offentlig forsørgelse allerede som 18-årige med 41 pct. mod 19 pct. af de unge, der senere hen forlader risikogruppen. Og den relativt høje andel af unge på offentlig forsørgelse ligger næsten konstant på lige knap 50 pct. frem mod deres 25. år for gruppen, der står uden for uddannelsessystemet som 25-årige. To ud af tre i risikogruppen, der er offentligt forsørgede som 18-årige, ender også uden for uddannelsessystemet som 25-årige. Så måske ikke så overraskende hænger offentlig forsørgelse i en relativt ung alder altså sammen med, om man får en uddannelse eller ej, for denne gruppe af unge.

Det er også vigtigt at understrege, at der ikke er mange – kun 1 pct. – i risikogruppen, der er på førtidspension som 25-årige. Det vil altså sige, at for de unge i risikogruppen, der ikke har eller er i gang med en uddannelse som 25-årige, skyldes dette ikke kun, at de har så væsentlige udfordringer, at de er blevet tilkendt førtidspension i en meget ung alder.

Foto: SOSU FVH.

Case: SOSU-assistent på SOSU FVH – professionel omsorg og fagligt fællesskab

Her bliver du taget med i det hele, uanset om du vil det eller ej. Så har du ikke rigtig noget valg, for du bliver flettet ind i klassen. Du bliver nødt til at være en del af gruppearbejdet for at komme igennem.

(Maria og Greta, SOSU-assistentelever).

Eleverne på SOSU FVH (som dækker Fredericia, Vejle og Horsens) er en forskelligartet gruppe, bl.a. hvad angår alder og nationalitet. Men der er også en del, som tilhører den gruppe af unge, der kan have lidt sværere ved at begynde på og gennemføre en uddannelse. Det kan handle om at komme fra uddannelsesfremmede baggrunde eller om forskellige typer af diagnoser. Fælles for disse elever er, at de tit kommer med en oplevelse af at have lidt en række faglige og/eller sociale nederlag i grundskolen.

Langt størstedelen af eleverne er kvinder, og oplevelsen på skolen er, at disse elever tit søger ind på SOSU-assistent på grund af den omsorg, der er indbygget i faget. Skolen og underviserne udviser omsorg som en del af deres professionelle virke, og eleverne selv får mulighed for både at opleve og give konkret omsorg og gøre en forskel for andre. Mange af eleverne har desuden forhåndskendskab til faget, som fx kan stamme fra familie eller bekendte, eller de har haft ufaglært arbejde i fx ældreplejen.

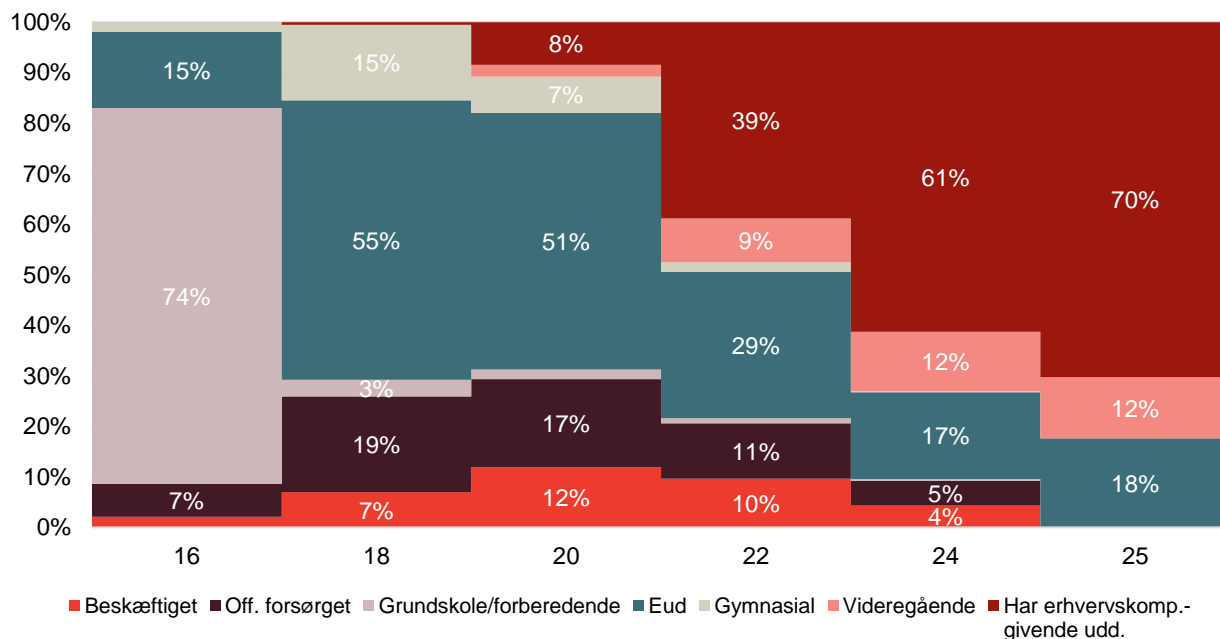
Omsorgen i faget går igen i skolens tilgang til faglighed og undervisning, fx gennem arbejdet med at skabe faglige fællesskaber for eleverne. På grundforløbet inddeles eleverne i teams i klasserne, hvor de er ansvarlige for sig selv og hinanden.

Praksisfaglighed fylder meget i undervisningen, fx i form af simulationer, hvor eleverne kan træne virkelighedstro arbejdsituationer og -opgaver. Samtidig vinkler den mere teoretiske undervisning indholdet i retning af SOSU-faget, så det bliver bundet op på noget konkret og relevant. På den måde søger skolen at opbygge et fagligt tilhørsforhold og en stolthed over, hvad man kan.

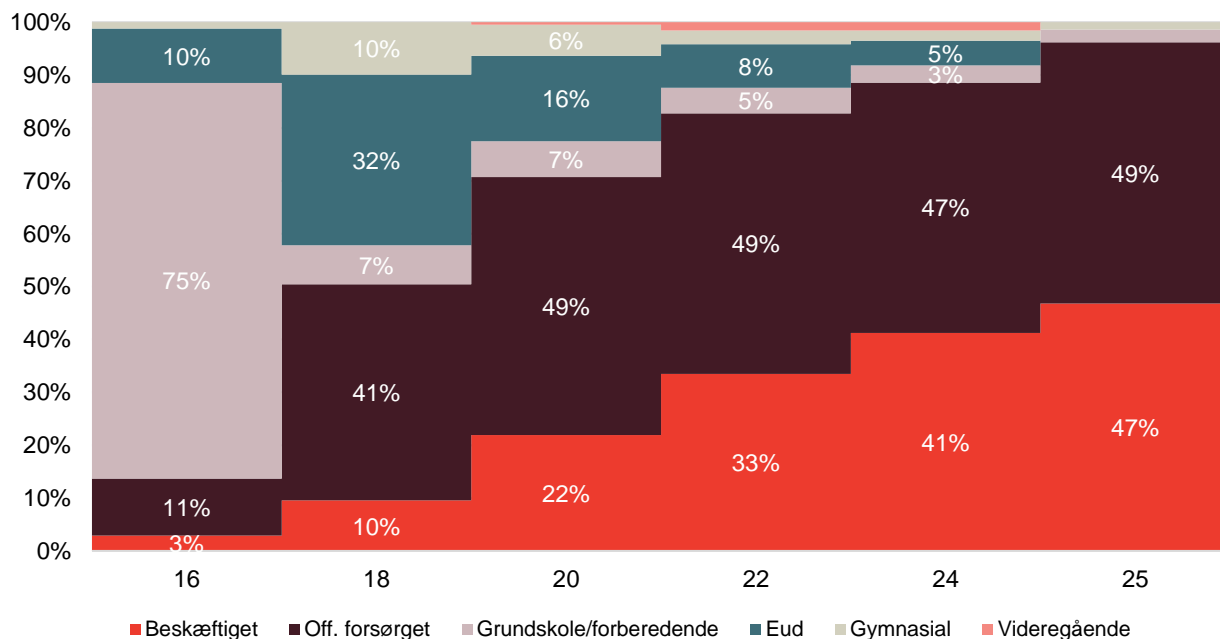
Udover de faglige fællesskaber har skolen en række tilbud til elever, der kæmper med forskellige udfordringer. Det drejer sig fx om faste kontaktlærere, sprogtilbud, ordblindestøtte, lektiecafeer, mentorer og kontakt til kommunale tilbud. Desuden afholder skolen optagelsessamtaler med alle elever inden optag, både for at afsøge støttebehov og for at vejlede i forhold til hjælper- eller assistent-uddannelsen.

Figur 10 // Status for unge tilhørende risikogruppen opdelt efter, om de har eller er i gang med en erhvervskompetencegivende uddannelse eller ej som 25-årige

Har eller i gang med erhvervskompetencegivende uddannelse som 25-årige:

Har **ikke** erhvervskompetencegivende uddannelse som 25-årige:

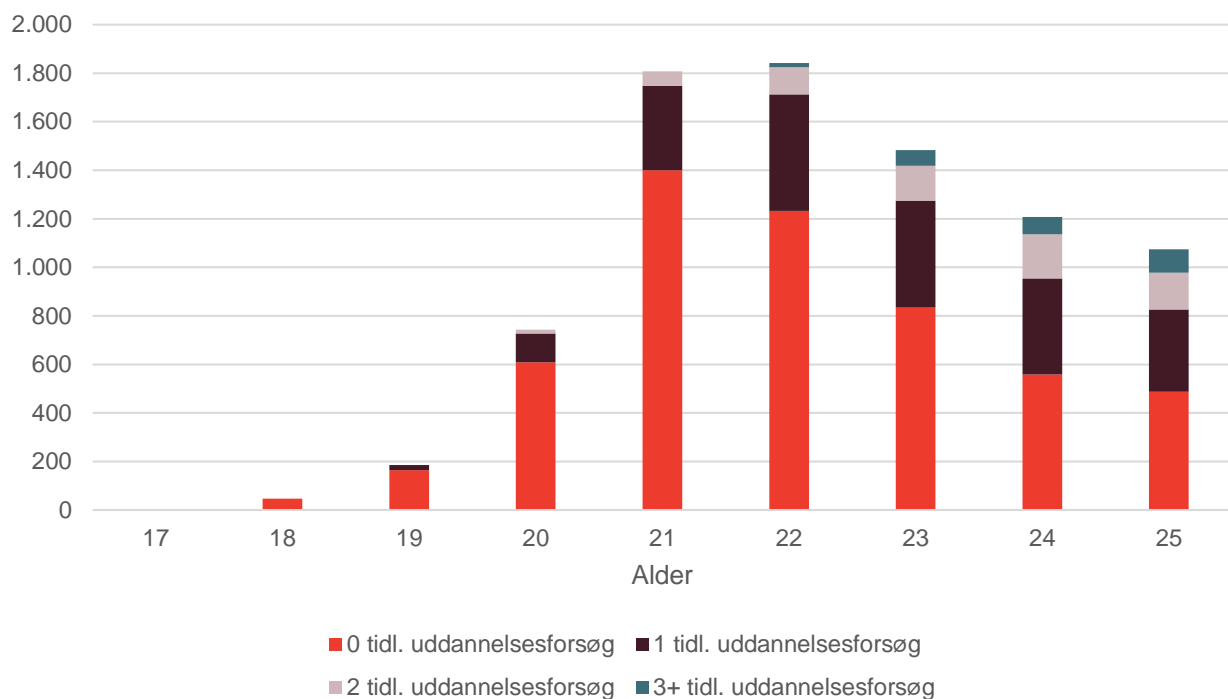
Kilde: egne beregninger på baggrund af registerdata fra Danmarks Statistik

Flertallet – syv ud af ti – af de unge i risikogruppen, der stadig er tilknyttet uddannelsessystemet som 25-årige, har på det tidspunkt gennemført en erhvervskompetencegivende uddannelse. Allerede som 20-årige har knap 10 pct. forladt risikogruppen ved at have gennemført en erhvervskompetencegivende uddannelse.

Størstedelen – 60 pct. – af de unge i risikogruppen, der tager en uddannelse, gennemfører den i alderen 21-23 år, jf. Figur 11.

Samtidig er det ikke tilfældet, at disse unge allerede har startet på mange uddannelser, inden de gennemfører den pågældende uddannelse. Fx har to ud tre af de unge, der gennemfører en uddannelse som 21-23-årige ingen tidligere uddannelsesforsøg. Andelen af unge uden tidligere uddannelsesforsøg, når de gennemfører en uddannelse, falder naturligt, jo ældre de unge er, når de gennemfører, men andelen, der har haft to eller flere forsøg, er relativt begrænset, uanset hvornår vi ser på de unge.

Figur 11 // Alder på personer i risikogruppen og antal tidligere uddannelsesforsøg, når de gennemfører en erhvervskompetencegivende uddannelse

Kilde: egne beregninger på baggrund af registerdata fra Danmarks Statistik

Anm.: Antal tidligere uddannelsesforsøg er summen af antal uddannelser, man er startet på, hvor man ikke ender med en afsluttet uddannelse. Ift. eud er der alene betinget, at man ikke afslutter en uddannelse, der ligger inden for samme hovedområde.

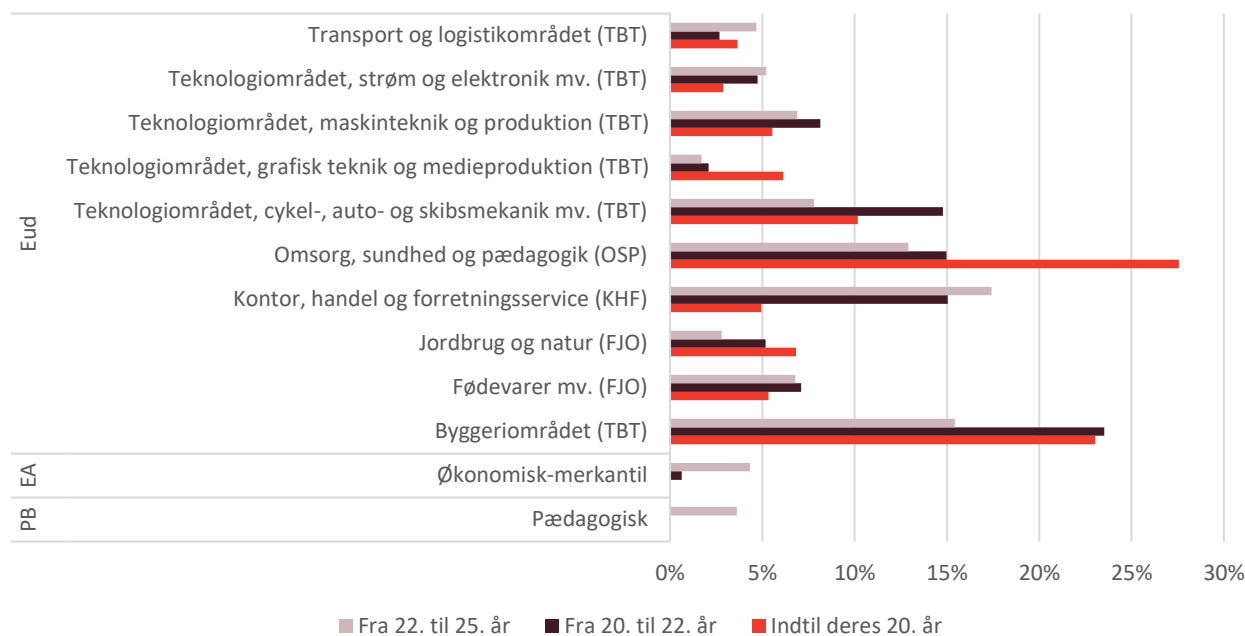
De unge i risikogruppen, der gennemfører en uddannelse inden deres 21. år, har naturligt alle taget en erhvervsuddannelse, fortrinsvis inden for "Omsorg, sundhed og pædagogik", mekanikeruddannelser og "Byggeriområdet", jf.

Figur 12 // Type af uddannelse, som unge i risikogruppen gennemfører, opdelt efter alder på gennemførelsestidspunkt

. Når vi ser på de lidt ældre, fylder de tre områder stadig en del, mens en del unge i risikogruppen også gennemfører en eud inden for kontor og handel, når de er færdige med deres uddannelse.

Og det er først for alvor blandt de 23-25-årige, at der er nogen i risikogruppen, der gennemfører en videregående uddannelse, hvor pædagoguddannelse samt de økonomiske-merkantile erhvervsakademiuddannelser (EA) er de eneste med et væsentligt antal af unge.

Figur 12 // Type af uddannelse, som unge i risikogruppen gennemfører, opdelt efter alder på gennemførelsestidspunkt

Kilde: egne beregninger på baggrund af registerdata fra Danmarks Statistik

Hvis vi kigger på nærmere på de uddannelser, som de unge i risikogruppen gennemfører, skiller særligt social- og sundheds- samt detailhandelsuddannelsen sig ud for kvinderne, jf. Tabel 1. 34 pct. af pigerne i risikogruppen, der gennemfører en uddannelse, har læst en social- og sundhedsuddannelse, mens hver femte har læst en detailhandelsuddannelse. I et forsøg på at illustrere, om disse uddannelser i særlig grad henvender sig unge i risikogruppen, har vi også beregnet de samme andele for alle unge, der afsluttede 9. klasse med et karaktersnit på under 5. Dette er også en gruppe, hvor en markant del af de unge, der tager en uddannelse efter grundskolen, kigger mod erhvervsuddannelserne, hvis vi fx sammenligner med alle unge under ét.

Og her skiller fx social- og sundhedshjælperuddannelsen sig ud for pigerne i risikogruppen, når vi sammenligner med uddannelsesadfærden blandt den lidt bredere gruppe af piger, da kun omkring 14 pct. af alle piger med et snit under 5 fra 9. klasse tager denne uddannelse. Til gengæld er andelen, der tager en detailhandelsuddannelse fuldstændig ens for de to grupper. Der er samtidig også en lille indikation af, at uddannelser til pædagogisk assistent, social- og sundhedsassistent og tandklinikassistent er uddannelser, der tiltrækker relativt mange piger i risikogruppen.

Der er ikke på samme måde populære uddannelser blandt drenge i risikogruppen, der ser ud til at tiltrække relativt mange fra netop denne gruppe sammenlignet med alle drenge med et karaktersnit under 5. Lige omkring hver tiende dreng fra begge grupper, der har gennemført en uddannelse som 25-årig, har fx læst til henholdsvis person- og lastvogsmekaniker eller tømrer.

Tabel 1 // Andel med given erhvervskompetencegivende uddannelse blandt 25-årige med erhvervskompetencegivende uddannelse

Kvinder	Risikogruppe	Karaktersnit fra 9. klasse under 5	Alle
Social- og sundhedsuddannelse	34%	20%	6%
Detailhandelsuddannelse	20%	20%	7%
Pædagogisk assistentuddannelse	12%	9%	3%
Tandklinikassistent	5%	2%	1%
Kontoruddannelse	4%	6%	4%
Mænd	Risikogruppe	Karaktersnit fra 9. klasse under 5	Alle
Person- og lastvogsmekaniker	11%	10%	5%
Tømrer mv.	10%	11%	6%
Detailhandelsuddannelse	9%	9%	5%
Smed	6%	5%	2%
Murer	4%	3%	1%

Kilde: egne beregninger på baggrund af registerdata fra Danmarks Statistik

Foto: Tietgenskolen.

Case: Detailhandel på Tietgenskolen – godt købmandskab og praksisfaglighed

Det er dejligt, at undervisningen handler om, hvad der sker i butikken. Så det er noget, man kan bruge (...), noget, man rent faktisk kan se sig selv gøre.

(Frederik, detailhandelselev).

På Tietgenskolen i Odense er detailhandelsuddannelsen inddelt i to spor. Dels er der åbne hold, der retter sig mod en række forskellige brancher. Dels er der virksomhedshold, der er mere specialiserede, fx ved at rette sig mod en specifik dagligvarekæde. De elever, der tilhører risikogruppen, er i reglen indskrevet på de åbne hold. Nogle af årsagerne til, at netop de elever søger ind på detailhandel, ligger i genkendelighed – alle har prøvet at være i en butik – og i relationer. Elever i risikogruppen kan fx have haft et fritidsjob i en mindre specialbutik, hvor en chef har opfordret dem til at uddanne sig inden for faget.

Denne gruppe af elever har ikke nødvendigvis nogle tydelige karakteristika i form af køn eller social baggrund, men de deler som regel en række negative oplevelser med uddannelse og skole. Ofte er det også en medvirkende årsag til, at mange i risikogruppen vælger denne vej, hvor balancen hælder mod virksomhedsophold frem for skoleophold. Netop denne vægtning af praksis og købmandskab er noget, der fanger eleverne, fx når de underskriver en virksomhedsaftale i forbindelse med overgangen til hovedforløbet. Det at skulle indgå i et arbejdsfællesskab, tage ansvar og stå til regnskab giver disse elever en succesoplevelse, der er med til at styrke deres selvværd og faglighed.

Derfor lægger undervisningen på detailhandelsuddannelsen også stor vægt på det praksisfaglige og på undervisernes kendskab til faget. Fx mht. moms kan matematikundervisningen tage udgangspunkt i konkrete varer og priser. Denne tilgang passer godt til elevernes egne interesser og motivation.

For at støtte eleverne bedst muligt er de tilknyttet både kontaktlærere, karrierevejledere og elevpladskon-sulenter. Desuden har skolen et beredskab i forbindelse med diagnoser og psykiske udfordringer. Oplev-elsen er, at behovet for ekstra støtte er voksende, og at beredskabet derfor skal tilpasses og udvikles. I øjeblikket omfatter tilbuddene bl.a. ordblindevejledning, psykologstøtte, mentorordning og kontakt til headspace. Desuden har Tietgenskolen en særlig indsats over for frafald, hvor man har beskrevet en række kategorier af frafaldstruede elever, så man kan målrette skolens indsatser mod den enkelte elev.

07

Data og metode

Data og metode

Registeranalyse

Omdrejningspunktet i analysen er personer, der var 25 år i 2018-2021, og deres opvækst, indtil de fyldte 16. Personer er kun inkluderet, hvis de var i befolkningsregisteret både som 10-årige og som 25-årige, begge forældre var kendte, og de havde taget mindst én afsluttende grundskoleprøve. Der er tilknyttet baggrundskarakteristika for referencepersonen, herunder køn og oprindelsesland fra befolkningsregisteret og fødselsvægt fra fertilitetsregisteret. Derudover er personens uddannelsesbaggrund inkluderet, hvor standpunkts- og afgangsprøvekaraktergennemsnit for dansk, matematik og engelsk i grundskolen, og hvorvidt man har gået i specialklasse og taget alle obligatoriske afgangsprøver, indgår. Vi medtager også gruppens sociale og helbredsmæssige baggrund, herunder deres indkomst indtil 16-årsalderen fra indkomstregisteret, om de har haft kontakt til psykiatrien ved 10-, 13- og 16-årsalderen, antal år de har været anbragt eller været i pleje, hvorvidt de har haft en socialsag, antal bopæle de har haft, og bopælskommune, da de var 16, samt antal kriminelle sigtelser samlet og for euforiserende stoffer. Derudover er referencegruppens forældrebaggrund også inkluderet. Vi medtager her deres højeste gennemførte uddannelse, hvorvidt de var skilt, da referencepersonen var 16, alder ved barnets fødsel, og om de har været i kontakt til psykiatrien i de første 16 år af referencepersonens liv.

Ud fra disse variable estimeres sandsynligheden for, at referencepersonen ikke har eller er i gang med en erhvervskompetencegivende uddannelse, når vedkommende er 25 år. Vi definerer her risikogruppen som værende de 10 pct. med højest estimeret risiko. Vi følger herefter de 25-åriges beskæftigelsesstatus fra RAS og uddannelsesstatus fra UDDA hvert år, fra de er 16 til 25 år. Det er uddannelsesstatussen, der er afgørende, og man står derfor som værende i gang med en erhvervskompetencegivende uddannelse, selv om man også er i beskæftigelse eller på overførselsindkomst. Når en person først har gennemført en erhvervskompetencegivende uddannelse, er dette deres status, frem til de er 25 år. Der kigges altså ikke på gruppens opførsel, efter at de har gennemført uddannelsen.

Antal gange, man er droppet ud, er defineret som antal uddannelser, man er startet på, hvor man ikke ender med en afsluttet uddannelse, der ligger inden for samme hovedområde.

Cases

For at opnå dybere indsigt i hvilken rolle KUI og uddannelsessteder spiller ift. at hjælpe unge i risikogruppen med at gennemføre en uddannelse, har vi talt med repræsentanter fra fem KUI'er og tre erhvervsskoler. Alle interviews varede 20-60 minutter og blev transskriberet via MyGoodTape.

De fem KUI-interviews er gennemført med KUI-ledere fra Ikast-Brande, Nordvestjylland, Middelfart, Slagelse og Vesthimmerlands Kommuner. Disse KUI'er er valgt, fordi de er tilknyttet kommuner, hvor særligt mange unge i risikogruppen gennemfører en uddannelse. Interviewene foregik online og transskriberingerne blev analyseret tematisk via en "kodebogs-tilgang" (Braun and Clarke, 2021).

De tre erhvervsskoler er valgt ud fra, at de repræsenterer uddannelser – personvognsmekaniker, detailhandel og SOSU-assistent – som i særlig høj grad vælges af unge fra risikogruppen. På hver erhvervsskole interviewede vi en studieleder og en eller to elever. Disse interviews foregik fysisk. Fotos til illustration af uddannelser er venligst stillet til rådighed af erhvervsskolerne.

Tabel 2 // Interviewpersoner

Funktion	Tilhørsforhold
KUI-leder	Ikast-Brande Kommune
KUI-leder	Middelfart Kommune
KUI-medarbejder	Middelfart Kommune
KUI-leder	UU Nordvestjylland
KUI-leder	Slagelse Kommune
KUI-leder	Vesthimmerlands Kommune
Uddannelsesleder, personvognsmekaniker	EUC Sjælland
Faglærer, personvognsmekaniker	EUC Sjælland
Mekanikerelev, Mark	EUC Sjælland
Uddannelsesleder, SOSU-Assistent	SOSU FVH
SOSU-Assistentelev, Marie	SOSU FVH
SOSU-Assistentelev, Greta	SOSU FVH
Uddannelsesleder, Detailhandel	Tietgenskolen
Detailhandel-elev, Frederik	Tietgenskolen

08

Litteraturliste

Litteraturliste

AE, 2020. Mindre frafald hos børn af ufaglærte giver milliongevinster for samfundet.

AE, 2017. Uddannelse er en guldrandet investering.

Braun, V., Clarke, V., 2021. One size fits all? What counts as quality practice in (reflexive) thematic analysis? *Qual. Res. Psychol.* 18, 328–352. <https://doi.org/10.1080/14780887.2020.1769238>

Danmarks Statistik, 2021. Uden uddannelse.

KL, 2022. 3 ud af 4 unge uden uddannelse har diagnoser, sociale problemer og lave karakterer [WWW Document]. URL <https://www.kl.dk/nyheder/momentum/2022/2022-8/3-ud-af-4-unge-uden-uddannelse-har-diagnoser-sociale-problemer-og-lave-karakterer/> (accessed 8.15.23).

Reformkommissionen, 2023. Nye reformveje 3.

Reformkommissionen, 2021. Erkendt, forsøgt løst, uløst.

VIVE, 2023. Unge uden job og uddannelse - Definitioner, målgruppe størrelser og karakteristika.

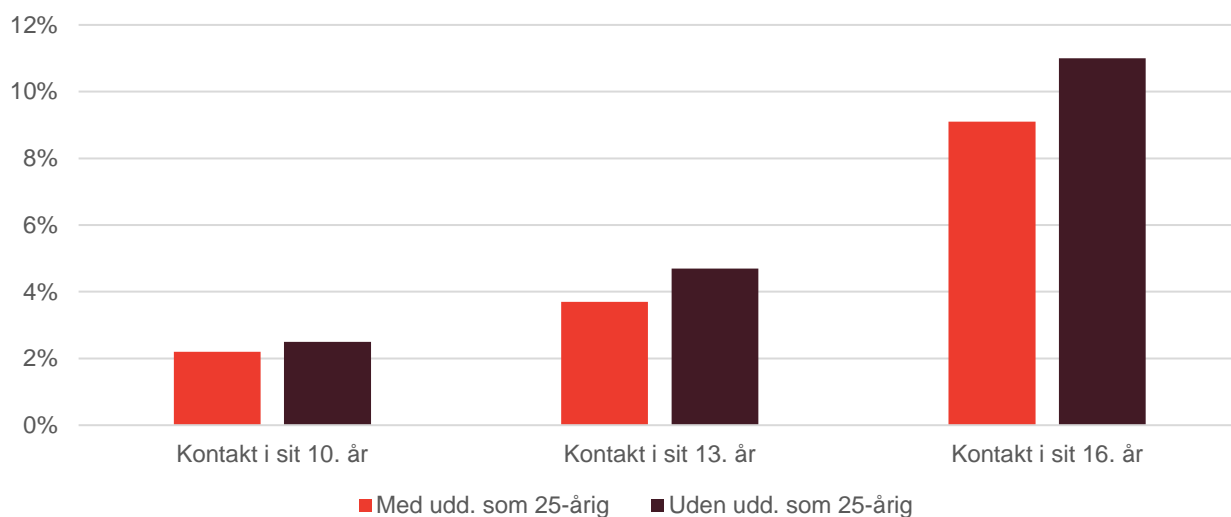
VIVE, 2019. Unge uden job og uddannelse – hvor mange, hvorfra, hvorhen og hvorfor? En kortlægning af de udsatte unge i NEET-gruppen.

09

Bilag

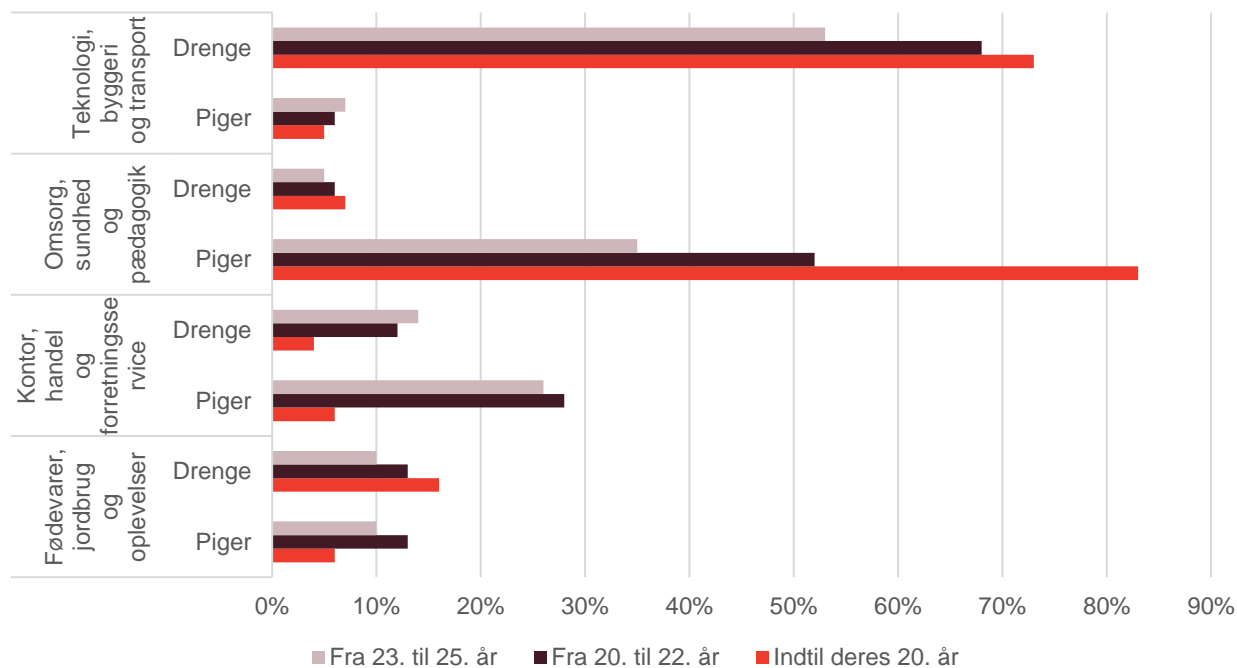
Bilag

Figur 13 // Andel af 25-årige tilhørende risikogruppen, der har været i kontakt med det psykiatriske sundhedsvæsen, opdelt efter deres uddannelsesstatus som 25-årige, 2018-2021

Kilde: egne beregninger på baggrund af registerdata fra Danmarks Statistik

Figur 14 // Andel af unge i risikogruppen, der gennemfører en eud inden for hvert hovedområde, opdelt efter køn og alder på gennemførelsestidspunkt

Kilde: egne beregninger på baggrund af registerdata fra Danmarks Statistik

Tænkertanken DEA
Fiolstræde 44
1171 København K
www.dea.nu